

Ens agradi o no, la violència és un fet consubstancial a la política. Podem ser partidaris d'ella o oposar-nos a que sigui una eina política, però no podem eliminar-la. Donat que tot ordre conegut es sosté sobre un monopoli de la violència, els qui desitgen transformar el món han d'enfrontar-se abans o després al problema que planteja. El moviment estudiantil no és una excepció. Els seus èxits o fracassos sovint depenen de la seva capacitat per comprendre aquesta qüestió.

Moviment Estudiantil

I. VIOLÈNCIA

Des dels orígens de la teoria política moderna, els més diversos autors s'han enfrontat amb un fet particularment incòmode: la violència és constitutiva d'allò polític. El motiu fonamental per a això radica en que el desig és l'autèntic motor de la existència humana i el desig rara vegada s'até a respectar les fronteres dels demés. La violència neix, doncs, en la pròpia interacció humana quan la satisfacció dels desigs de un/s coarta la lliure voluntat d'altre/s. No s'ha de confondre, per tant, la violència amb l'agressivitat, que és la tendència impulsiva a actuar de manera violenta.

De la mateixa manera no s'ha de confondre violència amb agressió física, que és únicament la forma més rodimentària de violència. De fet, existeixen diferents tipus de violència que podem distingir en funció de diferents criteris com el contacte (violència física o psicològica), la reproduïbilitat (violència estructural o accidental), l'escala (violència de masses o individual), la agència (violència directa o indirecta), etc.

La violència, en qualsevol cas, varia d'una societat a una altre; és un producte fonamentalment cultural. Y tot i que la violència pugui variar d'acord amb el seu signi-

ficat cultural (existeixen societats que admeten nivells de violència molt superiors a d'altres), una i una altre vegada es verifica la inevitabilitat de la violència en la constitució de tot ordre polític. D'aquí que els qui desitgen modificar la societat allà on es manca de viarany institucionals per fer efectiva la seva voluntat legítima han de fer front al problema de la violència.

II. PLA BOLONYA

L'arribada al poder de Reagan i Thatcher va suposar per al conjunt del planeta la posada en marxa del projecte neoliberal global. El progrés d'una acumulació cada vegada major de recursos en menys mans també arribaria a les universitats, peces fonamentals en la modernització de les economies postfordistes. Amb el trànsit al capitalisme cognitiu, les polítiques neoliberals també s'han de reestructurar d'acord als canvis que s'estan operant en les denominades societats de la informació.

La capacitat intel·lectual de la força de treball és avui major que mai i això genera una frustració d'expectatives en els fills dels assalariats que han pogut accedir a la universitat, però no poden exercir les professions per les que van ser formats. Per molts la universitat s'ha convertit en

una gran estafa. En un món globalitzat, en canvi, les polítiques neoliberals no són capaces d'oferir alternatives als qui veuen com any rere any es precaritza la seva situació laboral i se'ls exigeix en canvi majors esforços inversors en la pròpia formació (idiomes, màsters etc). Davant d'aquesta situació, la resposta neoliberal és clara: mercats més amplis.

La creació d'un mercat únic de l'ensenyament superior a Europa passa en el moment actual per una reforma universitària que faci possible la subordinació progressiva de la institució universitària als interessos privats. En rigor, no és exacte dir que el Pla Bolonya "privatitzi" la universitat. El que si fa és aplanar el camí per a que això succeeixi per mitjà de la creació de les condicions institucionals necessàries.

Al igual que en el seu moment l'abolició de les barres internes als Estats nacionals va suposar l'adopció del

zacions actuals son l'últim d'ells) s'han posat igualment en qüestió els repertoris tradicionals del moviment, això és, el conjunt de pràctiques mitjançant les quals s'articula l'acció col·lectiva. Al igual que succeeix en tots els processos de mobilització social, el conjunt dels estudiants ha de fer front als nous contextos amb unes pràctiques que han heretat d'anteriors cicles. La societat canvia i la política del moviment també. Si es vol fer front al desafiament que representa el Pla Bolonya ha de saber readaptar els seus repertoris a les exigències polítiques del món d'avui.

Com saben politòlegs i dissenyadors de polítiques públiques, l'èxit dels activistes en fer valer els seus interessos comença per estar presents en l'agenda política. Per a això és precís visibilitzar la novetat de la situació i els riscos que comporta o drets que conculca la nova política pública. El recurs a les velles tàctiques, encara quan pot resultar de certa utilitat inicial, es demostra inoperatiu en

i Violència Política

sistema mètric-decimal, la liquidació de l'autonomia de les institucions tradicionals, etc., avui el Pla Bolonya introdueix el sistema de crèdits ECTS, l'estructura grau/postgrau/magister, les acreditacions, la pèrdua d'autonomia sota el control de consells socials en mans del món empresarial, així com la posada en marxa d'altres dispositius d'uniformització, homologació i control social. Després de tot, el mercat no és un fenomen natural que sorgeix del no res. La creació d'un espai d'intercanvi reglamentat és, en definitiva, un prerrequisit per a la seva posada en marxa.

III. RESPOSTA ESTUDIANTIL

Per al moviment estudiantil, el Pla Bolonya és tan sols un pas més en una ja llarga trajectòria de reforma desenvolupada en etapes precedents com l'Informe Bricall o la LOU. Aquests moments van suposar la reactivació de les mobilitzacions estudiantils i, en menor mesura, d'altres sectors de la comunitat universitària (investigadors i professorat precari, personal administratiu, etc.). Les mobilitzacions contra la LOU van ser les més importants des de la transició de la universitat a la democràcia (LAU y LRU).

Amb l'inici de nous cicles de mobilització (les mobilit-

el mitjà termini.

Així, per exemple, recórrer a la clàssica manifestació estudiantil pot servir per fer notar a l'opinió pública el descontent universitari (especialment si la manifestació es un èxit inesperat). En canvi, de no introduir-se innovacions en el repertori al mitjà termini les manifestacions començaran a ser considerades exclusivament de manera quantitativa. Si els repertoris no canvien, l'esforç mobilitzador aviat es demostrarà excessiu pels activistes del moviment. És en aquest context on es planteja avui la qüestió de la violència en el moviment estudiantil.

IV. ¿VIOLÈNCIA O DISRUPCIÓ?

L'examen científic dels cicles de mobilització ha demostrat que aquests segueixen certes pautes pel que fa a les tàctiques i repertoris. En els moments inicials en que s'ha de cridar l'atenció sobre un problema públic, l'èxit mobilitzador depèn de la capacitat dels activistes per organitzar accions que interrompin el funcionament normal de les institucions. Es el que es coneix com tàctica disruptiva.

La irrupció inesperada a l'espai públic genera sorpresa a la vegada que no té perquè suposar alts nivells de

RAIMUNDO VIEJO VIÑAS

violència en la resposta de les autoritats. Això fa que els activistes es puguin guanyar la simpatia inicial de l'opinió pública; especialment si el seu discurs i pràctiques són nous per a l'opinió pública.

En canvi, passada aquesta primera fase de mobilització i aconseguit un cert recolzament social, els activistes s'enfronten al repte de renovar-se o sucumbir. Cap pràctica d'èxit se sosté a mitjà termini. La reiteració fa que els mitjans de comunicació perdin interès i que el cansament calí entre els qui recolzen les reivindicacions. Així mateix, la pèrdua de suport facilita la repressió policíaca.

V. MINIMALISTES I MAXIMALISTES

Així les coses, la violència acostuma a fer la seva aparició en escena. Quan un procés de mobilització ha arribat al seu punt àlgid i els activistes avaluen els resultats obtinguts, solen produir-se dos tipus de reaccions complementaries i igualment dolentes pel progrés del moviment, a saber: (1) la "minimalista", que entén que per poder mantenir la mobilització és necessari demostrar que aquesta ha servit per assolir fites puntuals (gairebé sempre coincidents amb les fites dels qui negocien); i (2) la "maximalista", que considera que la continuïtat del cicle depèn d'una demostració de força davant les autoritats, a fi de no perdre el "control" del moviment (en rigor, dels espais dels activistes). En l'últim curs, AEP (minimalistes) i SEPC (maximalistes) ens han facilitat bons exemples empírics de tot això.

Per mitjà del recurs a la violència, els maximalistes desafien als minimalistes a demostrar la fidelitat a la causa. En contextos en que la mobilització ja està en marxa, l'ús de la violència es fa purament representatiu del conflicte intern entre activistes, sense que la seva capacitat simbòlica tingui efecte sobre la mobilització. Allà a on la violència era simbòlica (en les accions disruptives) i exògena (destinada a l'opinió pública) ara es converteix en una violència disciplinària (orientada a generar la escissió identitària i dicotòmica entre reformistes i revolucionaris, amics i enemics, purs i impurs) i endògena (destinada a forçar el posicionament dels participants en el moviment).

Es tracta d'un esforç inútil que només els serveix per separar-se de la resta de participants en l'acció col·lectiva, els qui, en no entendre una radicalitat dirigida cap el control del moviment, prefereixen per norma general refugiar-se a l'aula. El comportament dels maximalistes, pel demés, no és sorprenent, sinó endogen a ideologies com el leninisme. El seu desig de control, expressat per norma general en una voluntat organitzativa d'acord a models excessivament autoritaris per a la cultura política del moviment, provoca el rebuig immediat i fuga conseqüent de la multitud.

VI. GESTIONAR LA VIOLÈNCIA

Però, ¿resulta aleshores possible sortir de la dinàmica i sostenir el moviment a mitjà termini? La resposta és afirmativa, tot i que de resolució complexa. A grans trets les solucions passen, en primer lloc, per saber gestionar la violència no només cap a fora del moviment (cap a les forces de seguretat, autoritats, etc.), sinó també cap a l'interior (quelcom molt menys freqüent a jutjar pels nivells de sexisme, agressivitat i altres formes de violència visibles en els espais de moviment).

En segon lloc, s'ha de contrarrestar la violència amb el seu únic antídoto: l'humor. A diferència del que es sol pensar, el contrari de la violència no és la pau sinó l'humor. Els activistes proclius a perdre el control de la violència disposen personalitats proclius al drama, no a la ironia. Per gestionar la violència fa falta llegir molt menys ¿Qué hacer? i veure molt més als Monty Python.

Por últim, s'imposa abandonar la lògica del "victòria o mort". Afrontar de manera intel·ligent les mobilitzacions requereix saber que tenen principi i fi, així com distingir quan les administracions públiques cedeixen i quan no. No hi ha que vendre's a qualsevol preu, però tampoc hi ha que immolar-se per la causa; millor conservar un somriure irònic i passar al següent.

El Dr. Viejo Viñas és professor de Teoria Política a l'Universitat Pompeu Fabra

